

Inleiding

Een duistere kant van religies liet zich afgelopen jaren nadrukkelijk kennen. Nederlandse christenen en moslims maakten zich als strijders in het buitenland schuldig aan sadistische misdaden tegen de mensheid. Nieuw is dit niet. In het verleden vertrokken duizenden Nederlandse christenen als soldaten naar Oost-Indië voor de 'goede zaak'. Gedurende honderden jaren raakten velen van hen betrokken bij zeer brute, afschuwelijke en psychopathische misdaden tegen niet-christenen. Afgelopen jaren vertrokken er tientallen jeugdige islamitische Nederlanders naar het Midden-Oosten, om in Syrië of in Irak mee te doen aan de heilige oorlog van de Islamitische Staat (IS). Ook deze strijders begaan afschuwelijke barbaarse handelingen en misdaden tegen de mensheid.

Wat houden de religieuze gruweldaden in? Wat moeten wij ons daarbij voorstellen? Om emotioneel en religieus niet selectief te reageren, zal ik in dit boek de daden in herinnering brengen van onder anderen de soldaten van Oranje Hendrik Colijn en Cornelis van den Berg in de Nederlandse kolonie Oost-Indië. Deze daden bezorgden de militair Colijn een heldenstatus terwijl ze voor luitenant Van den Berg een veroordeling door de krijgsraad opleverden.

Het Nederlandse koloniaal bestuur was als minderheidsstaat in hun kolonie Nederlands-Indië met ruim 75 procent moslims, tussen de 17^e en 20ste eeuw, systematisch extreem streng in de offensieve overdracht van de christelijke leer en beschaving op onder andere de islamitische inheemse volkeren. Als het ging om de Indische tot dwangarbeid veroordeelde gevangenen, overtroffen de KNIL-militairen en ambtenaren elkaar in misdaden tegen de mensheid, onder meer met gruwelijkheden en wraaknemingen zoals standrechtelijke executies, martelingen, verkrachtingen, enzovoorts. De reden hiervoor verwoordde de KNIL-luitenant Linden in de Eerste Wereldoorlog duidelijk: *'we loopen gevaar dit bezit te verliezen'*, (...) *'De beurs van iederen Nederlander, hij zij rijk of arm, is min of meer direct of indirect betrokken bij dat koloniaal bezit.'* (Linden, 1917)

Het KNIL is van oudsher zeer Oranjegezind. (Keppy, 2015: 57) In tegenstelling tot de in 1917 in Soerabaja (Java, Indonesië) geboren en zeer geëerde *Soldaat van Oranje* (de bijnaam van WO II-verzetsstrijder Erik Hazelhoff Roelfzema), werd het lid van dit NIL, *luitenant van Oranje* Cornelis van den Berg, die zich in Indië onaantastbaar achtte, tijdens patrouille door arbeidende gevangenen zeer gevreesd om zijn afschuwelijke gruweldaden. Wat zijn collega Hendrik Colijn in Indië gedurende een aantal jaren deed, bijvoorbeeld

het laten executeren van gevangengenomen vrouwen en kinderen of het bewonderen van de Italiaanse fascist Mussolini, verrichtte Van den Berg in luttele weken, namelijk het laten martelen van een dwangarbeider totdat deze niet verder kon. Van den Berg had graag willen doorgaan met het mishandelen van de weerloze 'Mohammed' Moeloed.

Als militair trokken Colijn en Van den Berg in wezen eenzelfde lijn. Dat het slagen van de revolutie van de inlandse of oorspronkelijke bewoners *'volstrekt uitgesloten'* was, verwoordde de alom zeer gerespecteerde christen en staatsman Hendrik Colijn als volgt: *'Dat besef kan alleen gewekt worden, als Regeering en (niet-revolutionaire) bevolking beide naar buiten de overtuiging weten te wekken, dat het Nederlandsche gezag volstrekt onaan-tastbaar is; dat het in Indië even hecht gevestigd is als de Mont Blanc in de Alpen rust.'* (Colijn, 1928: 38-9)

De misdragingen van Van den Berg en andere gezagdragers vonden plaats in dezelfde tijd dat oud-militair leider, bestuurder en held van Oranje Colijn in zijn boek *Koloniale vraagstukken van heden en morgen* erop wees dat islamitische verenigingen en organisaties van inlandse en inheemse intellectuelen een nationalistische karakter kregen: *'Er blijkt uit dat (...), deze vereenigingen alle een uitgesproken nationalistisch karakter dragen en dat bij de leidende figuren (Soekarno e.a.) dit nationale streven in de practijk vooral bestaat in afkeer van den Westerschen, ook den Nederlandschen, invloed in Indië en sympathie met elke actie – revolutionair of niet – die zich tegen dien invloed keert.* (Colijn, 1928: 28)

Een islamitische veroordeelde werd door het leger en de overheid vaak als een soort slaaf gebruikt. Ze overleefden dan ook hun opgelegde en gedwongen arbeid als straf niet. Onder meer dit soort acties bezorgden de daders (Johannes Benedictus van Heutsz, Hendrik Colijn, Jan Pieterszoon Coen en nog honderden anderen) vaker een koninklijke titel en heldenstatus. De heren Van Heutsz en Colijn genieten in Nederland bij het Koningshuis en de meerderheid van het volk nog steeds een heldenstatus.

Het lot van de dwangarbeider 'Mohammed' Moeloed en van andere lotgenoten was volgens mij vergelijkbaar met dat van de Nederlandse gevangenen van het nazikamp Ommen. Verzetskrant *Het Parool* berichtte in 1942 hierover als volgt:

'De gevangenen worden door withongering, eindeloze exercities en zwaren arbeid, maar vooral door ranselen en schoppen dusdanig gekweld dat het verblijf van enkele maanden een gezonden man tot een wrak maakt.' (Ladiges, 2015)

In drie eeuwen zijn in Nederlands-Indië vele onschuldige burgers (inclusief vrouwen en kinderen, voornamelijk moslims) op een soms wrede manier omgebracht (onthoofd of levend verbrand). Het brengt de moreel integere en neutrale lezer emotioneel en

gevoelsmatig via datgene wat momenteel duizenden onschuldige burgers (christenen en moslims) in de 21ste eeuw in Syrië, Irak en Libië gedurende zeer lange tijd van de IS-strijders c.q. terroristen te verduren hebben, terug naar het lijden dat in het verleden de honderdduizenden moslims in Nederlands-Indië moesten ondergaan onder het gezag van het sterke en geavanceerd bewapende KNIL.

In deze studie laat ik als arts-onderzoeker aan de hand van historische documenten en literatuur zien dat de huidige discussies en argumenten over islamitisch terrorisme en barbarij eigenlijk van alle tijden zijn. Vele gebeurtenissen uit het verleden in Nederlands-Indië zijn vergelijkbaar met de huidige ontwikkelingen in het Midden-Oosten, met onder meer religieus gemotiveerde wreedheden en een zedenoffensief van autoritaire militairen jegens burgers. Ook wil ik kort laten zien waarom Nederland is zoals het is en dus waarom volgens de hedendaagse regels en wetten de gereformeerde oud-premier, oud-minister, oud-kapitein Colijn postuum alsnog als terrorist veroordeeld zou moeten worden. De martelingen door NIL-luitenant Van den Berg vormen de rode draad in dit relaas. Ook schets ik andere schokkende zaken in Oost-Indië, zoals verhoormethoden die gepaard gingen met verkrachtingen en martelingen, die volgens de juridische inzichten van vandaag als terroristische daden te kenmerken zijn. In tegenstelling tot Colijn werd luitenant Van den Berg wel gestraft, zij het niet als terrorist. Hoe kwam dat? Het christelijke koloniale repressief systeem kon ten gevolge van desinformatie door politiek, media en wetenschap eeuwenlang verheerlijkt en verdedigd worden. Op deze manier kon Nederland internationaal en nationaal zijn reputatie van beschermer van mensenrechten hoog in het vaandel blijven houden. Pas in 1949 werd dit inhumane bestuur in Nederlands-Indië met veel geweld beëindigd.

Lijst van afkortingen

ARP	Anti-Revolutionaire Partij
BPM	Bataafsche Petroleum Maatschappij
CPH	Communistische Partij Holland
GP	Gampong
IS	Islamitische Staat
KNIL	Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger
NI	Nederlands-Indië (Ons Indië)
NIL	Nederlandsch-Indisch Leger
PNI	Partai Nasional Indonesia
SDAP	Sociaal-Democratische Arbeiderspartij
SOA	Seksueel overdraagbare aandoeningen
VOC	Verenigde Oost-Indische Compagnie
VU	Vrije Universiteit te Amsterdam
WO II	Tweede Wereldoorlog

Betekenis van woorden

Pikoel	schoudervracht (Indonesië)
Bale bale	rustbank
Drossen	weglopen
Raseren	met de grond gelijk maken

Hoofdstuk 1:

Colijn, een militaire held en christen van Oranje

De huidige excessen van de Islamitische Staat (IS) in het Midden-Oosten vertonen veel overeenkomsten met de daden, gestoeld op christelijke waarden en tradities, van de regering in Nederlands-Indië die duurde van de 17^e tot de 20ste eeuw. In tegenstelling tot de huidige daden van de IS zijn veel excessen van Nederland in Oost-Indië pas enkele decennia geleden door historici beschreven en soms door advocaten en politici in de openbaarheid gebracht. En vermoedelijk schonken zij de schuldigen genade. Want veel van de betrokken KNIL-militairen, zoals Colijn en Van Heutsz, werden later bekende, respectabele en nobele Nederlandse staatslieden, bestuurders en ambtenaren.

Soms was er ook sprake van 'genade'. Colijn en andere Europese bestuurders handelden dan meestal op basis van hun christelijke achtergrond. Zij vonden dat ze de beste beschaving in petto hadden en namen een superieure houding tegenover de inheemse Indiërs, die overwegend volgens hun islamitische geloof en cultuur leefden.

Het christelijke beschavingsoffensief in Indië kende diverse strategieën. Het Nederlandsch-Indisch Leger (NIL) was hierbij het belangrijkste instituut om de christelijke verworvenheden c.q. morele superioriteit en beschaving op de overwegend islamitische, in hun ogen 'primitief' levende inheemsen over te dragen. Dit deed het NIL door het gewenste goede voorbeeld van braafheid, gehoorzaamheid, plicht en tucht niet alleen voor de eigen geleerden te bestemmen, maar deze ook aan de Indische bevolking bij te brengen.

Angst en vrees stonden centraal bij het afdwingen van gezag en bij het onderwerpen van de burgers. Dit doel bereikten de militairen door militaire parades en defilés, maar bijvoorbeeld ook door hun discipline en straffen op demonstratieve wijze ten toon te spreiden. De straf moest anderen vrees aanjagen.

Soldaten ondergingen de straf die in wezen ook de inlanders ten voorbeeld moest dienen. Als voorbeeld haal ik hier aan de officier W.A. van Rees (1820-1898) van het NIL, die samen met een priester een ter dood veroordeelde soldaat naar de galg moest leiden en van mening was dat *'het Indische leger een schandvlek minder telde'*:

'Bijgestaan door twee knechten bindt de beul hem de polsen bijeen op de buik, scheert het touw tussen de benen door hem daarna de ellebogen op de rug vast te sjoeren. Ook de benen worden bijeen gebonden. Nu werpt hij hem het koord om de naakte hals en sleurt de ongelukkige naar de ladder.' (Nieuwenhuys, 1978: 193-4)

De priester vervulde tijdens de uitvoering van de doodstraf op een barbaarse manier een niet onbelangrijke taak. Hij gaf de dode in spe een hoopvol idee van een minder pijnlijke straf. Na een laatste biecht kreeg het slachtoffer immers het idee dat zijn leven hierna gewoon door zal gaan, omdat God hem via de priester vergeven heeft voor zijn daden. Niets bleek minder waar:

'De beul gaat voor en sleept het slachtoffer, reeds half geworpd, met zich. De beulsknechten tillen de misdadiger van onderen op. Het uiteinde van de strik wordt om de pin geslagen, het lichaam in de ruimte geslingerd en de beul springt als een aap op zijn schouders. Met een doodsbleek gelaat ligt de geestelijke op de knieën te bidden voor de ziel van de zondaar.' (Nieuwenhuys, 1978: 193-4)

Het Nederlandse leger in Indië moest de economische belangen van het moederland veiligstellen. Eind 20ste eeuw nam behalve steenkolen ook aardolie een belangrijke plaats in, waarbij de vindplaatsen na een of meerdere acties onder militair gezag kwamen.

Tarakan: BPM-directeur Hendrik Colijn

Begin twintigste eeuw vonden de autoriteiten van de Bataafsche Petroleum Maatschappij (BPM) aardolie in Tarakan (Noordoost-Borneo), en in 1917 vestigde de BPM haar hoofdkantoor in Den Haag (in 1907 was er al een kantoor in die stad).

‘Hendrik Colijn beschaamde zich zijn belijdenis als christen niet. En ook stak hij zijn Calvinistische beginselen niet onder stoelen of banken’, aldus zijn biograaf Rullmann. (Rullmann, 1933: 169) In 1914 werd de voormalig militaire topman van Oost-Indië Colijn Eerste Kamerlid en trad hij tevens op als ‘directeur van de BPM op, het bekende machtige petroleumconcern van Henri Deterding.’ (Rullmann, 1933: 144)

Voor Nederland had Tarakan vanwege zijn aardolie geëxploiteerd door de BPM, een economisch belang. Politieke en sociaal-maatschappelijke stabiliteit rond Tarakan was noodzakelijk voor de industriële activiteiten van de BPM op dit eiland. Rust en orde op Tarakan werd ook door militaire patrouilles van het Nederlands-Indisch Leger verzekerd.

Voor deze petroleum en andere producten uit de Oost heeft de oorspronkelijke bevolking een heel hoge prijs betaald.

Steiger en olietanks van de Bataafsche Petroleum Maatschappij (BPM) op het eiland Tarakan. Tekst en Foto: Collectie Tropenmuseum. Amsterdam. Coll.nr. 60018735.

Grootondernemer, politicus en oud-minister van Oorlog Colijn kwam vooral op voor het kapitaal. In een karakterschets van Colijn schreef een medewerker aan *De Telegraaf* over Colijns industriële rol:

'Maar dan komt de derde groote levensfactor, de heer Colijn wordt directeur der Bataafsche Petroleum Maatschappij en aldus opgenomen in de leiding van een der grootste ondernemingen. Er is veel misverstand rondom die benoeming geweest. Sommigen, velen, hebben willen doen verstaan, dat de onderneming den politieken invloed van den heer Colijn begeerde. Ik meen bijna zeker te weten, dat dit onjuist is,' aldus de heer Rullmann. (Rullmann, 1933: 144-5)

Het was eigenlijk te verwachten dat de biograaf het voor zijn onderwerp zou opnemen. Trouwens, hij werd door de te beschrijven persoon zelf, de heer Colijn, geïnformeerd over zaken die dezelfde Colijn betreffen. Mogelijk dat daarom Rullmann zo zeker van zijn zaak was dat het niet juist was om Colijn vanwege zijn politieke contacten tot directeur van de BPM te benoemen.

'In de leidende kringen der Koninklijke werd het betreurd, dat de zaak in de politiek werd betrokken. Men begeerde daar, zooals elke onderneming, een regeeringsbehandeling, die behoorlijk zaken doen mogelijk maakte en vooral de deelneming van buitenlandsch kapitaal niet bemoeilijkte, noch het treffen van meer duurzame overeenkomsten verhinderde. (...) Men wilde Colijn als knap werker, kenner van de Oost, organisator en bestuurder, niet als politicus.' (Rullmann, 1933: 144-5)

In maart 1926 trad Colijn af als minister van Financiën en in mei 1927 deed hij mee met de economische wereldconferentie van de Volkenbond te Genève. (Rullmann, 1933: 145)

De biograaf tekende ook de religieuze achtergrond van Colijn op. Hij schreef dat de pers had meegedeeld dat er in Colijns werkkamer in Londen een bijbel op de werktafel lag. (Rullmann, 1933: 175)

'Die Bijbel nu openbaart hem ook de allesbeheerschende beteekenis van het Koningschap van Jezus Christus voor het staatsleven, waarover hij in 1932 een opstel schreef. Heel het wereldtoneel is hem dan ook de werkplaats van Koning Christus. Schijnbaar ziet men op het wereldtoneel de menschen zelf handelen, maar in werkelijkheid is het Koning Christus, in wiens handen de scepter rust, die het lot van landen en volken bestuurt en den mensch bezigt tot uitvoering van zijn regiment.' (Rullmann, 1933: 175)

In dit fragment over de bijbel verklapt Rullmann een persoonlijke religieuze eigenschap van Colijn. Hieruit zou kunnen blijken dat Rullmann dan nog niet op de hoogte was van Colijns bekentenis over zijn wreedheden tegenover moslimvrouwen en -kinderen

tijdens zijn militaire periode in Oost-Indië. Het leek alsof Colijn alleen respect had of toonde voor Jezus.

'Dit feit van de universeele heerschappij van Christus heeft, zoo erkent Colijn, ook beteekenis voor de sfeer van het internationale leven. Internationaal bewustzijn, zegt hij, zou er niet zijn, indien het algemeen koningschap van Christus er niet was, wien gegeven is alle macht in hemel en op aarde. En zijn wil zal geschieden, zoo op aarde als in den hemel, of men er mee gelieft te rekenen of niet.' (Rullmann, 1933: 175)

Militaire periode

Luitenant Hendrik Colijn achtte *'de kerstening der Indische volken ook een voornamen wensch op staatkundig en sociaal gebied.'* (Rullmann, 1933: 45) Colijn kwam op voor de zendelingen van het christendom. Hij trachtte te voorkomen dat de inlanders zonder religie tot het islamitische geloof werden overgehaald.

Zendeling-leraar op West-Java, J. Verhoeven, merkte op dat toen Colijn Kamerlid was hij in veel spreekbeurten een ingrijpende 'reorganisatie van het Koloniaal beheer' bepleitte en later als minister van Oorlog heeft hij ook het publiek *'herinnerd aan de onder Mohammedanen geliefkoosde spreuk: "Gelijk over gelijk dat is genade."* (32)

De Colijn-expeditie (groepsportret) vertrekt uit Babo naar het centrale bergland van Nieuw-Guinea, met de expeditieleden J.J. Dozy en H. Colijn (derde van links, eerste rij, NM) en enkele dajaksdragers. Foto: Collectie Tropenmuseum. Amsterdam. Coll.nr. 60026141.

Anti-islam. Hendrik Colijn, die op 4 januari 1911 aantrad als minister van Oorlog in het kabinet Heemskerk, stak zijn anti-islambeleid in Oost-Indië niet onder stoelen of banken. Op 5 mei 1910 hield Colijn op de 49ste Zendingsdag der Nederlandsche Zendings-vereening een toespraak over *Onderwijspolitiek en Zending*. Hierover schreef in 1933 zijn biografie onder meer het volgende:

'De spreker hoopt, dat de teekenen der tijden verstaan zouden mogen worden, zooals zij werden verstaan door de mannen, die de groote Edinburgsche Wereldzendingsconferentie organiseerden, opdat in ons Insulinde de heidenen niet ten prooi vallen aan den Islam, maar gebracht worden tot het Christendom. (...) Hij wil in elk gezin de zendingskaart aan den wand, de zendingslectuur aan den haard.' (Rullmann, 1933: 44-6)

Ook zei Colijn tegen de aanwezigen de *jonge-Javanen-beweging* niet uit het oog te verliezen want, zo vervolgde hij, die beweging zal van grote invloed zijn *'op de Mohammedaan en hem meer ontoevankelijk maken, dan de tot nu toe hem beheerschende zelfgenoegzaamheid.'* (Rullmann, 1933: 45)

Colijn was mederedacteur van het door dr. B.J. Esser in 1914 gepubliceerde boek *De Goddelijke leiding in de zending* en besprak dit boek uitvoerig in een recensie. Over de heidenen en de islam maakte hij de volgende opmerking:

'Wie de toestanden in Indië onder deze Heidensche volken kent; wie ziet van welke middelen de Islam zich bedient bij zijn propaganda, die vreest voor een Islameering der Heidensche volken. De Islam stelt geen eischen van bekeering aan het menschelijk hart. Het bloot mechanisch uitspreken der formule dat er geen God is dan Allah en Mohamed zijn gezant, is – naast de besnijdenis – voldoende om Mohamedaan te heten en zichzelf lid der groote Moslemsche wereldgemeenschap te voelen.' (Rullmann, 1933: 51-4)

Colijn maakte zich zorgen over de makkelijke groei van de islamitische bevolking door de bekeering van heidenen. Op dit punt leverde hij tevens een vorm van kritiek op zijn eigen religieuze gelederen. Hij had liever gezien dat zijn christelijke broeders niet al te moeilijk zouden doen om de niet-christenen binnenboord te halen.

'De oude gewoonten ja, de vierkant met den Islam strijdige volkszedes blijven voortbestaan; de Moslemsche bekeerling kan blijven leven zooals hij vroeger leefde. Niemand zal hem daarom lastig vallen. En daarom heeft de Islam zulk een succes, wanneer hij zich op zulke streken werpt.' (Rullmann, 1933: 51-4)

Recensent Colijn zei verder dat de Nederlandse *'Christenheid'* zich niet mag onttrekken aan de plicht om alles te doen wat in haar vermogen ligt *'om de velden te bezetten waar zoo klaarlijkelijke begeerte is om onder de beademing van het Christendom te komen.'* (Rullmann, 1933: 54)

Colijn meende daarnaast dat men over de volken in de Buitenbezittingen (buiten Java en Madoera) niet moet vergeten, dat

'indien deze animistische volken niet tot het Christendom overgaan, dan zijn ze over een kwart eeuw Mohamedaansch. Dat zal het gevolg zijn, wanneer men niet geneigd blijkt te zorgen voor Christelijke bearbeiding. En eenmaal Mohamedaan – hoe onvolkomen ook naar de sariat – is de Moslemsche zelfgenoegzaamheid daar even groote hinderpaal voor kerstening als in Arabië zelf.' (Rullmann, 1933: 54)

Held en getuige van Christus. Na een militair verlof thuis in Nederland zei Colijn tegen zijn ouders: *'Nu ga ik naar Indië, als een getuige van Christus.'* Binnen korte tijd deed hij openbare belijdenis. Op 18 november 1894 nam Colijn als luitenant van het NIL deel aan de bestorming van Tjakra Negara (de beruchte Lombok-expeditie). Zijn militaire vaardigheden werden toen erkend met het ridderkruis 4^e klasse van de Militaire Willemsorde. (Rullmann, 1933: 10-2)

Groepsportret met militaire officieren en een controleur in Atjeh, post Tjot Iri, 1896. Tweede van links staat Hendrik Colijn, luitenant in het NIL, naast zijn vrouw H. Groenenberg en zoontje Anton. Uiterst rechts staat Henri Vis, luitenant der marechaussee. Foto: Collectie Tropenmuseum. Amsterdam. Coll.nr. 10001947.

Volgens de zendeling-leraar J. Verhoeven van West-Java werd Colijn gedreven door angst over de positie van de christenen in Nederlands-Indië *'(...), maar ook het nog zoo onmisbare Voogdijschap onzen Christen natie in 't niet zal verdwijnen.'* (33)

Beschaving en roeping. Verschillende Europese naties die grote werelddelen onder controle kregen, dwongen de veroverde volkeren in deze gebieden zich neer te leggen bij het Europese christelijke overheidsbeleid. Nederland kon zijn visie op roeping en westerse beschaving op het Oost-Indische volk ook met medewerking van Colijn overbrengen. Ter gelegenheid van de opening van het Vredespaleis in Den Haag schreef Colijn in 1914 dat er naast het

'gewelddadige, brutale machtsimperialisme er ook een ander imperialisme is, dat met name op koloniaal terrein tot uiting kan komen: het cultuurimperialisme. Het streven dus om eigen kennis en macht dienstbaar te maken aan de beschaving van andere volken, die aan zich zelfve overgelaten, ten prooi blijven aan een toestand van wanorde, ongerechtigheid en verregaande onkunde, die hen verhindert de zegeningen der Westersche beschaving te verwerven. Zulk een imperialisme verdient geen afkeuring, maar kan zelfs roeping zijn; roeping van hoogere orde. (...)' (Rullmann, 1933: 30-1)

Goddelijke grondslag. In 1905, ter gelegenheid van het zilveren jubileum van de Amsterdamse Vrije Universiteit (VU), hield Colijn in de Kwitangkerk te Weltevreden een redevoering over de VU en haar betekenis voor Nederlands-Indië. Deze lezing ging over de staat, het christelijk gedachtegoed en het gezin. Een passage uit Colijns rede had een duidelijke christelijke boodschap voor Indië. (Rullmann, 1933: 32-3)

'Zoo is het dan duidelijk dat het ons als belijdende Christenen niet onverschillig mag zijn, welke denkbeelden de dienaren der overheid dienaangaande zijn toegedaan en dat we er mitsdien zorg voor hebben te dragen, dat ook in de ambtelijke wereld in Indië de stem vernomen wordt van hen, die hun staatsrechtelijke inzichten hebben afgeleid uit en getoetst aan de ons van Godswege geschonken openbaring; die samenhang voelen tusschen den onveranderlijken goddelijken grondslag van wat recht is en de, naar gelang der maatschappelijke behoeften, wisselende eischen van tijd en plaats. (...)' (Rullmann, 1933: 32-3)

Colijn zag 'in vertrouwen op God' de gereformeerde VU 'dienstbaar aan het hoog houden der christelijke levensbeschouwing' en hij vervolgde zijn VU-rede door erop te wijzen dat de kerk een orgaan van de staat is, naast andere staatsorganen. Volgens Colijn mocht de staat hierbij niet belemmerend optreden en moet de overheid haar plicht vervullen, 'als zijnde de overheid van een christelijk volk.' (Rullmann, 1933, 34, 37)

'De staatsmacht kan en mag alleen in zooverre handelend optreden, dat zij alle belemmeringen opruime, die der gemeente verhinderen zouden aan het gebod van haar Heer en Koning te voldoen.' (Rullmann, 1933: 34)

In zijn VU-rede nam Hendrik Colijn het op voor de missie, die haar zendingswerk op de openbare scholen niet moet laten *'afbreken door Mohammeddaansche onderwijzers'* op deze scholen aan te stellen. (Rullmann, 1933: 35)

In Nederlands-Indië *'probeerden de koloniale autoriteiten de islam te marginaliseren. (...) Op de achtergrond speelde angst mee. Ambtenaren zagen de islam als een bedreiging voor het Nederlandse bestuur.'* (Shatanawi, 2009; Mulder, 2010) De islam vormde een sterke politieke factor voor de gekoloniseerde Indonesiërs om als gemeenschap tegen de christenen uit Nederland te strijden. *'In de Javaoorlog (1825 tot 1830) en in de Atjeh-oorlog (1873-1903) later in dezelfde eeuw speelde de islam een hoofdrol. Nederland had als 'koloniserend cultuurland' een beschavingsmissie in Indonesië, was de opvatting in die dagen.'* (Mulder, 2010)

Allah en Atjeh-oorlog. Bestuurders van Atjeh hebben begin twintigste eeuw ook getracht het verzet van de moslims te breken en hen tot gehoorzaamheid te dwingen door hun Allah (God) op een onethische manier te marginaliseren. Het ochtendblad *Nieuwe Rotterdamsche Courant* van 7 maart 1911 meldde over Atjeh dat de schrijver van de brieven "Van Noord Sumatra" van *De Sumatra Post* op 1 februari 1911 over een *'aardstorting'* berichtte. (38) Deze ramp noemde de schrijver *'de ramp van hooger hand'* die het gezin van T. Moeda Pendeng en de oude Rödjö Paser hadden getroffen. Verder schreef hij dat de burger-gezaghebber van de Gajo Loeös van dit ongeluk profiteerde *'om het ongeval toe te schrijven aan de straffende hand van Toean Allah.'* (39)

Deze *'aardstorting'*, die het leven had gekost aan 16 mensen, had kapitein Muurling inderdaad omschreven als de straf van Allah. Al eerder, toen de komeet van Halley zou verschijnen,

'had zijn edele reeds aan hoofden en bevolking medegedeeld, dat Toean Allah vertoornd was over het nog altijd voortdurend verzet in de Gajo Loeös en dat Toean Allah als bewijs daarvan een vuur aan den hemel zou laten schitteren. Deze aardstorting is een tweede teken van Toean Allah's toorn, die 12 mensen het leven heeft gekost, terwijl van 4 anderen, die zich ook in die schuilplaats moeten bevonden hebben, die lijken nog niet zijn aangetroffen.' (39)

*Groepsportret van militairen van het NIL die poseren in augustus 1897 bij de vermoorde inwoners (moslims, NM) van een kampong in Atjeh, nadat deze door hen is ingenomen. Rechts staat kolonel Van Heutsz, bevelhebber van de expeditie en de latere gouverneur van Atjeh. (Shatanawi, 2009: 237) Alleen door het systematisch uitroeien van de inlandse verzetsstrijders die hun land niet door Nederlanders wilden laten bezetten, kon Oost-Indië voor Nederland tot 1949 behouden blijven.
Foto: Collectie Tropenmuseum. Amsterdam. Coll.nr. 60029845.*

De meerderheid van de miljoenenbevolking van Oost-Indië is moslim. In de verzetsstrijd van de moslimhoofden in Atjeh (Koeta-Sawang) in 1897 tegen Van Heutsz werden de moslims opgeroepen 'tot deelname aan den heiligen oorlog.' (Rullmann, 1933: 16)

Biddende moslims, Sumatra (Zuiden van Atjeh);

Foto: Collectie Tropenmuseum. Amsterdam. Coll.nr. 10001172.

Op het moslimeiland Sumatra hebben bewoners zich vaker verzet tegen de Nederlandse autoriteiten. Bij het herstel van het koloniaal gezag gingen de militairen van het NIL vaak buiten hun boekje. In dit verband is een kwestie die in de media en in de Tweede Kamer behandeld werd van belang, namelijk *'de militaire operaties tot onderdrukking van de opstand ter Sumatra's Westkust in Januari 1927.'* (37)

Een krant beschreef van de voorgaande Sumatra-affaire (Westkust) enkele huiveringwekkende details:

'Doode verzetslieden zijn opgehangen met een volle waterflesch, door middel van een koord vastgebonden aan een niet aan te duiden deel van het mannelijk lichaam, zoodat dit na een paar dagen door dit gewicht werd afgesnoerd. Er bestaan foto's van.' (37)

Onderzoekers van de overheid meldden dat de onderofficieren Lazaroms, Rorimpandej en Parengkuan beschuldigd werden

'eenige verdachten te hebben gemarteld door hun een met water gevulde flesch door middel van een touw aan de penis te binden of te doen binden en hen aldus eenigen tijd rechtop te hebben doen staan teneinde hen aldus te dwingen gegevens omtrent verborgen wapens te verstrekken.' (37)

En sergeant Lazaroms had ook nog de islamitische inlandse vrouw Sarimah en haar geloofsgenoten Si Bajan, gelar Pandeka Soetan en Hasanbasri op ernstige wijze mishandeld. (37)

'Anderen ondergingen de behandeling: op dieet stellen. Een paar dagen, kromgebonden, op plaatijzer in de zon, zonder ander eten dan wat droge rijst, en zonder drinken.' (37)

Deze straf is een variatie op een in die tijd door de koloniale autoriteiten toegepaste straf die bekend stond onder de naam 'zonnearrest'. Het kwam vaak voor dat het slachtoffer kwam te overlijden, zonder dat men een verband legde tussen de dood en de straf.

'Zonnearrest' deed zich bijvoorbeeld in 1911 op het eiland Timor voor, toen Idenburg gouverneur-generaal van Nederlands-Indië was en Van Limborgh de functie bekleedde van tijdelijke civiele gezaghebber van het eiland Timor. (40) Drie personen die op Timor door Van Limborgh de opgelegde straf 'zonnearrest' ondergingen, kwamen te overlijden. Directeur Tollenaar van het binnenlands bestuur verklaarde dat

'drie der personen, welke bedoelde straf ondergingen, inmiddels overleden zijn, doch dat geen verband behoeft te worden gezocht tusschen die strafen dat overlijden, althans van twee der betrokken personen, hetgeen ten aanzien van den derden overledene bezwaarlijk meer was na te gaan.' (41)

Soortgelijk militair optreden en vergelijkbare strafmethodiek kwamen ook elders voor. Alsof de martelingen van hogerhand en/of uit een boekje kwamen. Ook de volgende misdragingen kwam vaker voor.

'Anderen moesten naakt met elkaar vechten terwijl zij omringd waren door militairen met den rotan in de hand. Als de gevangenen elkaar niet hard genoeg sloegen, dan hielpen die militairen een handje mee.' (37)

In de jaren dertig van de 20ste eeuw waren de 32 miljoen bewoners van Java (heel Nederlands-Indië telde 44 miljoen bewoners) bijna allemaal moslims. En van de 12 miljoen bewoners van de *Buitenbezittingen* behoorden naar schatting 5 miljoen tot de animistische heidenen. (Rullmann, 1933: 55)

In zijn recensie van het boek van B.J. Esser zei Colijn dat ze de heidenen moeten behoeden

'Mohamedaan te worden; om ze te brengen onder de beademing van het Christendom; om in een maatschappij, die zich voor de aanvaarding van het Christendom uitspreekt, straks de gemeente van Christus te bouwen.' (Rullmann, 1933: 55)

Genade. In Atjeh was Colijn van 1892 tot 1909 als KNIL-militair gelegerd in Nederlands-Indië en hij bracht het tot adjudant van de later omstreden generaal Van Heutsz. In deze periode zijn ruim 70.000 inheemsen omgebracht. In 1894 was er een opstand op het eiland Lombok. In de Nederlandse kampementen richtten de Balinezen een bloedbad aan. Er vielen bij de expeditiemacht van 2500 man 97 doden, onder wie generaal-majoor Van Ham, en 272 gewonden. Indië en Nederland maakten zich klaar voor een reactie. De hoofdredacteur van *De Locomotief*, Pieter Brooshooft, schreef dat *wraak de leus moest zijn en christelijkheid houdt in den oorlog op.* Bij represailles verloren 2000 opstandelingen het leven. En hoe? (http://nl.wikipedia.org/wiki/Hendrikus_Colijn), (Van den Doel, 2011: 121), (Jongstra, 2011), (Bank, 1998)

Als jonge officier nam Colijn deel aan de Lombok-expeditie. Bij deze expeditie was Colijn betrokken bij diverse wreedheden, zoals blijkt uit een lang na zijn dood gepubliceerde brief aan zijn vrouw:

'Ik heb er een vrouw gezien die, met een kind van ongeveer ½ jaar op den linkerarm, en een lange lans in de rechterhand op ons aanstormde. Een kogel van ons doodde moeder en kind.' (http://nl.wikipedia.org/wiki/Hendrikus_Colijn), (Van den Doel, 2011: 122), (Bank, 1998)

Verderop in zijn brief: *'We mochten toen geen genade meer geven. Ik heb 9 vrouwen en 3 kinderen, die genade vroegen, op een hoop moeten zetten, en zo dood laten schieten. Het was onaangenaam werk, maar 't kon niet anders.'*

'De soldaten regen ze met genot aan hun bajonetten. 't Was een verschrikkelijk werk. Ik zal maar eindigen.' (http://nl.wikipedia.org/wiki/Hendrikus_Colijn), (Van den Doel, 2011: 122), (Bank, 1998)

De Indische Gids van 17 juni 1933 schreef dat in 1903 in Atjeh de laatste grote fasen van de oorlog in Atjeh woedden:

'Rusteloos werden de leiders van den opstand van schuilplaats tot schuilplaats gejaagd. Het getal hunner volgelingen dunde steeds. Hun vrouwen, kinderen, knechten, handlangers, broeders, zusters vielen voor en na in handen der troepen van Van Heutsz. Het waren de stuiptrekkingen van het trotsche Atjehse rijk, dat zich zoolang had staande gehouden.' (Rullmann, 1933: 14-5)

In hetzelfde artikel stond verder dat de voornaamste opstandelingenleider van het hoofd van een van de belangrijkste sagi van Atjeh, Mohammed Daoed, een orthodoxe islamiet, zich overgaf aan Colijn, kapitein van de marechaussee. Echter, Daoed gaf zich pas over na de arrestaties van zijn moeder, zijn zuster en twee van zijn vrouwen. Een Atjehs hoofd verklaarde dat Daoed een heilige was en *'begiftigd met het ridderkruis der Oranje-Nassau-orde.'* (Rullmann, 1933: 15-6, 18)

Na diverse militaire acties in Atjeh werd Colijn in 1904 adjudant van generaal Van Heutsz. In ditzelfde jaar ging hij met verlof naar Nederland en werd hier ontvangen door koningin Wilhelmina en Emma. In 1907 verliet Colijn de militaire dienst met de rang van majoor. (http://nl.wikipedia.org/wiki/Hendrikus_Colijn)

Binnen het Nederlands-Indisch Leger heeft het christelijk geloof ook in negatieve zin al eeuwen invloed gehad op Europese militairen. Een bepaalde categorie Nederlandse dominees hebben in deze een rol gespeeld in de sociaal-maatschappelijke bewustwording van leidinggevenden van enkele legeronderdelen. Bij de opkomst van het nationaalsocialisme van Adolf Hitler bleek dat opnieuw, alsook tijdens rechtszaken tegen zich misdragende legerofficieren van het Nederlands-Indische leger. De beklagden onderbouwden hun handelwijze op basis van christelijke en nationaalsocialistische overwegingen.

Het volgende krantenartikel werpt hier een scherp licht op. In dit stuk laten dominee G. van den Duyl en kolonel Hogewind het Nederlandse volk merken dat ze een behoorlijk aanhang hebben in Nederlands-Indië. Dit bleek ook uit het schrijven van de minister van Koloniën en Staat, Hendrik Colijn aan de gouverneur-generaal van koloniën. (7)

‘Volgens de in dat dagbladverslag voorkomende mededeeling zouden de heeren J. Hogewind en Ds.G. van Duyl in Indië met open armen zijn ontvangen; voorts lees ik in dat verslag: “Het leger in Ned.Indië, aldus spreker, is in zijn leiding in groote meerderheid aan den kant van de N.S.B. Menigmaal heeft spreker, tijdens het zingen van het Wilhelmus, militairen, onder wie o.a. een overste, den rechterarm zien strekken, op de gebruikelijke fascistische wijze.” (8)

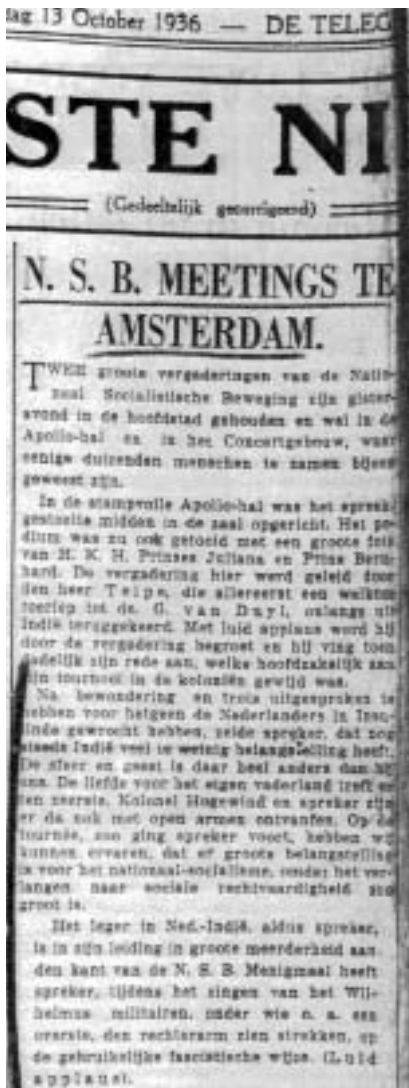
Colijn liet de landsvoogd ook weten dat hij vernomen had dat dominee Van Duyl en kolonel Hogewind tijdens hun tournee in Indië op bezoek waren

‘bij den Gewestelijk Militair Commandant van Sumatra’s Westkust, die voorts als donateur aanwezig was op de z.g. besloten N.S.B.-bijeenkomst te Padang op 23 juli j.l. (1936, NM). (8)

Toen Colijn op 21 februari 1933 in Rotterdam in de Westerkerk sprak, verwees hij naar een gesprek dat hij in 1932 had met de Italiaanse fascistische leider Mussolini. Colijn wilde van hem de oorzaak van het fascisme weten. (Rullmann, 1933: 116) Colijns biograaf meldde over dit gesprek dat Colijn waarschuwde voor het fascisme als een dreigend gevaar. Maar de krant *Het Volk* schreef dat Colijn ‘nadrukkelijk verklaard zou hebben tot Mussolini bekeerd te zijn, en schold hem “een dictator in hope”.’ (Rullmann, 1933: 116)

Op een verkiezingsrede op 21 april 1933 in Utrecht zei Colijn dat hij onder meer voor de Italiaanse dictator en fascistische leider Mussolini 'in menig opzicht groote waardeering heeft.' (Rullmann, 1933: 119-20)

Na de verkiezingen op 26 april 1933 werd in ditzelfde jaar het kabinet-Colijn samengesteld en werd Colijn naast premier tevens minister van Koloniën. Kort hierna, op 1 augustus 1933, werd de Oost-Indische politicus ir. Soekarno (in 1945 verklaarde hij Nederlands-Indië onafhankelijk, NM) gearresteerd. Colijn zei dat de Indische regering een en ander nodig oordeelde. (Rullmann, 1933: 127, 137)

NL-HaNA, Koloniën / Kabinet-Geheim Archief, 1901-1940, 2.10.36.51, inv.nr481, NSB-actie in Nederlands-Indië, 16 oktober 1936, Letter F25. (8)

In zijn politieke (ARP) en bestuurlijke periode in Nederland kreeg Colijn uit eigen gelederen kritiek te verduren. Een partijgenoot uit Sliedrecht zond aan *De Standaard* (7-12-1932) een in dezelfde plaats verspreid pamflet met de volgende dichtregels:

*'Colijn, Colijn, jij man van oorlogsschepen,
jij makelaar in vers Javanenbloed,
jij moordenaar, jouw aard is fijn geslepen,
jouw God en Heer is groot en goed.*

*'Colijn, Colijn, beschermer van de gulden,
jij spekulant in geld en mensenvlees,
jij, huichelaar: "vergeef ons onze schulden",
jij bent vervuld van revolutievrees.*

*'Colijn, Colijn, jij man van burgerwachten,
jij, die het bloed uit onze lijven neep,
jij, die de muiters wel zou willen slachten,
jij grijnst en gnuift bij 't knallen van de zweep.*

*'Jij ruikt naar olie, rubber en benzine,
jij huichelt vrede, liefde en zo meer,
de mens werd jou een stomme geldmachine,
Wie zich verzet sla jij met knuppels neer.'* (Rullmann, 1933: 115-6)

Grondslag van Van den Bergs Nederlandse krijgskunst

Niet alleen militairen zoals Colijn en Van Heutsz waren schoolvoorbeelden voor luitenant Van den Berg, maar ook de krijgskunst uit de VOC-periode vormde zijn morele mentaliteit. Vanaf het begin van de aanwezigheid van Nederlandse autoriteiten in Indië (Ambon) was de christelijke religie de leidraad voor het moreel en de daadkracht van kooplieden en militairen. Zich richten tot God leidde soms tot de ontdekking van complotten.

Zo ook in 1623, toen tijdens het avondgebed in het VOC-fort Victoria op Ambon een dienstdoende luitenant een Japanse soldaat betrapte op een plaats die voor hem verboden was. (Vugt E van, 2002: 70) Om het Engelse complot te ontrafelen, stortten enkele deelnemers van het avondgebed zich op de verdachten. Ze pasten de 'waterboarding' toe (zie volgende schets) en verkregen de gewenste informatie. Een in Nederland versijndend pamflet met afbeelding beschreef het voorgaande als volgt:

'Nadat de Hollanders John Clarke, een van de Engelsen, hadden opgehangen aan zijn handen, bonden zij een doek om zijn hals en aangezicht, zo strak dat weinig of geen water kon passeren. Hierna goten zij zachtjes water op zijn hoofd, totdat de doek tot de mond en de neusgaten doordrenkt was, zodat hij geen adem kon halen, of hij moest die samen met water opzuigen.' (Vugt E van, 2002: 70-1)

Van Vugt: 'Als de gevangene bijna verdronk, werd hij losgemaakt. Na drie of vier behandelingen was het lichaam van de arme Clarke 'drie of vier keer dikker gezwollen dan het was, zijn kaken leken op grote blazen en zijn ogen puilden tot voorbij zijn voorhoofd uit zijn hoofd; doch dit alles verdroeg hij zonder een krimp te geven'. Daarna werden brandende kaarsen onder zijn voetzolen en oksels gehouden. Toen bekende hij...'. (Vugt E van, 2002: 71)

Een Engelsman wordt gemarteld (waterboarding, NM) nadat tijdens het avondgebed een complot tegen de VOC werd ontdekt. (Schets, Vugt E van, 2002: 71) Elders wordt in schets E een vergelijkbare ingewikkelde bouwconstructie getoond met Lt. Van den Berg die zijn slachtoffer plat op de grond laat liggen. Van den Berg wilde zijn dwangarbeider Moeloed afleren te vluchten. Deze bouwconstructie zal hij tijdens zijn militaire educatie en training geleerd hebben van de genie van het Nederlandsch-Indisch Leger.

De doelstelling en de essentie van deze verhoormethode door Nederlandse militairen uit de 17^e eeuw zijn tot 1949 voortgezet en toegepast op inheemse tegenstanders en burgers. De werkwijze en omgang van luitenant C.A.J. van den Berg met zijn islamitische personeel, die ik in dit boek beschrijf, zijn een schoolvoorbeeld van het in de praktijk brengen van zijn bijgebrachte krijgskunst. Deze episode van zijn militaire loopbaan verliep zeer barbaars en gewelddadig. Van den Bergs pech was dat een redacteur van een dagblad melding maakte van deze gebeurtenis.